SUPEK

Autor Administrator

Znanje i mudrost

Olga Careviæ

Dražen Vikiæ -Topiæ , Vjesnik

Promišljanja Ivana
Supeka, akademika, fizièara, filozofa, književnika, a nadasve humanista, sadržana u njegovim brojnim knjigama, èlancima, esejima i govorima, ostavila su neizbrisivu poruku o važnosti humanistièkih i demokratskih svjetonazora za suvremeno društvo.

Univerzalno
i progresivno stvaralaštvo potièe razvoj i obogaæuje život svakog èovjeka u društvenoj zajednici. U tom smislu su nam i promišljanja Ivana Supeka, akademika, fizièara, filozofa, književnika a nadasve humanista, sadržana u njegovim brojnim knjigama, èlancima, esejima i govorima, ostavila neizbrisivu poruku o važnosti humanistièkih i demokratskih svjetonazora za suvremeno društvo.

Zakljuèujuæi
svoja stajališta o »Naèelima pravednoga svijeta« Supek je rekao: »Bitno je da ljudska sloboda i univerzalnost ostaju saèuvani« (Foundation of Justice, Grazer Philosophische Studien, Graz, 1981.). Kao èovjek renesansnog obrazovanja, Supek je u svoj humanizam uključio epistemologiju, etiku, suæut, pravdu i slobodu, dok je ideju o jedinstvu znanosti, umjetnosti i filozofiji promovirao u suglasju sa zamislima Platona i Aristotela. Supek se oèituje i kao zagovornik Europske unije, što je razvidno iz njegova govora održanog u Maðarskoj akademiji 1994. godine: »Ujedinjeni narodi Europe mogli bi biti najveæi promicatelji svjetskog jedinstva, jer je Europa potakla uspon moderne znanosti i umjetnosti«. Taj je govor objavljen pod naslovom: »Science in the Future of Europe« (izd. Maðarska akademija, Budimpešta, 1994.). Bogato životno iskustvo i steèeno znanje Ivana Supeka gotovo se poistovjeæuje s izrièajem sv. Tome Akvinskog (1224. - 1274.): »Uèenjem se stjeèe znanje, a mudrost je dar«.

Pokušajmo
rezimirati život i djelo Ivana Supeka. Roðen je 8. travnja 1915. godine u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Veæ potkraj osnovne škole Supek je pisao tekstove za lutkarsko kazalište i pjesme. Jedna od njegovih pjesama posveæena je njegovoj baki koja mu je uz majku bila glavno emocionalno utoèište. U višim razredima gimnazije, potaknut romanima Bernarda Shawa (1856. - 1895.) i Henrika Ibsena (1828. - 1906.) napisao je svoju prvu dramu »Bankrot Ivana Kreugera« koja nosi znaèajke njegove kasnije proze. Zanimljivo je spomenuti da je Supek studirao i glazbu, glasovir kod poznate pijanistice Melite Lorkoviæ. Kasnije mu je glazba uz intelektualni rad bila stalna inspiracija. Također se bavio sportom, posebice tenisom sve do kasnih godina.

Potkraj srednje škole Ivan Supek se opredijelio za teorijsku fiziku koja je u

to vrijeme privlaèila pozornost znanstvenog i misaonog svijeta. Ideja o teorijskoj fizici odvela ga je u Zürich, gdje je upisao matematiku, fiziku, filozofiju i biologiju, a potom nastavlja studij u Leipzigu, u prvom istraživaèkom centru u svijetu za teorijsku fiziku. Osim toga, pohaða predavanja i sudjeluje u istraživanjima profesora Wernera Heisenberga (1901. - 1976.), jednim od najpoznatijih teorijskih fizièara tog vremena. Iz rezultata tih znanstvenih istraživanja proizišla je i njegova doktorska disertacija koju je obranio 1940. godine u Leipzigu. Nakon obrane disertacije, Supek je nastavio suraðivati sa svojim profesorima, posebice s Wernerom Heisenbergom s kojim je uspostavio i bliske prijateljske odnose. U ožujku 1941. godine zbog antifašistièke djelatnosti uhitio ga je Gestapo, te je više mjeseci proveo u zatvoru. Na intervenciju Heisenberga, ali i drugih profesora sa Sveuèilišta u Leipzigu, Supek je pušten iz zatvora, te se vraæa u okupirani Zagreb. U kolovozu 1943. godine, dosljedan antifašistièkom pokretu, Supek odlazi na osloboðeni teritorij gdje radi u Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a. Upoznaje nastavnicu povijesti Zdenku Tagliaferro s kojom osniva brak. Imaju troje djece (Iris, Silvia i Ivan) s kojima zajedno žive do Supekove smrti 2007. godine.

Tijekom rata održan je u Topuskom (25. do 27. lipnja 1944.) Kongres kulturnih radnika Hrvatske. Na tom skupu Supek je održao predavanje o znaèenju znanstveno-istraživaèkoga rada u izgradnji zemlje i pritom je uputio apel protiv upotrebe nuklearnog oružja. Supekov je govor objavljen 1945. godine u prvom broju mjeseènika za popularizaciju prirodnih znanosti »Priroda«. Od tog se vremena Supek zalagao za potpuno i opæe razoružanje pod okriljem Svjetske zajednice naroda.

Privržen idealima èovjeènosti i humanizma, Supek je s još dvanaest znanstvenika (Linus Pauling, Bernard Russel, Jean Rossand i dr.) potpisao deklaraciju kojom se podržava kozmopolitski pokret »Citoyens du monde« (»Graðani svijeta«) 1962. godine. Iste je godine sudjelovao na Pagvaškoj konferenciji u Cambridgeu koja je jednodušno prihvatila ideju o opæem i potpunom razoružanju, a povratkom u Zagreb osnovao je Jugoslavensko pagvaško društvo (kasnije Hrvatsko pagvaško društvo) i postao njegov predsjednik. Godine 1963. Supek je organizirao veliku Pagvašku konferenciju u Dubrovniku, gdje su se još detaljnije razvile zamisli o razoružanju. Tijekom godina Supek je sudjelovao i na mnogim drugim konferencijama koje su donosile odrednice protiv nuklearnog, ali i drugog naoružanja. U 1966. godini osnovao je èasopis »Encyclopedia moderna«. Kao glavni urednik Supek je u uredništvo okupio mnoge znanstvenike i umjetnike diljem Jugoslavije, a u èasopisu je promicao politièki pluralizam i demokraciju, razoružanje i mir.

Nakon Drugog svjetskog rata Supek je izabran za profesora teorijske fizike, a kasnije i profesora filozofije na Sveuèilištu u Zagrebu. Buduæi da je u to vrijeme teorijska fizika postigla velik ugled, savezna vlada je u svibnju 1950. godine donijela zakljuèak da se Ivanu Supeku povjeri gradnja Instituta za fiziku u Zagrebu, u okviru JAZU-a. Ujedno je imenovan i direktorom tog instituta. Ubrzo nakon poèetka rada Instituta, Supek je proširio njegovu djelatnost s fizike i na temeljna istraživanja u kemiji, biologiji i elektronici. Novi multidisciplinarni institut dobio je ime Institut »Ruðer Boškoviæ«.

Za rektora Sveuèilišta u Zagrebu Supek je izabran 1968. godine. Tijekom svoga

rada poticao je reformu studija u skladu s tadašnjim napretkom pojedinih podruèja znanosti. Na Meðunarodnoj konferenciji Sveuèilišta u Montrealu, održanoj 1970. godine, prihvaæen je Supekov prijedlog da se uspostavi institucija za suradnju Sveuèilišta iz raznih zemalja. Veæ sljedeæe 1971. godine, u skladu s tim promišljanjima, osnovan je Interuniverzitetski centar (IUC) u Dubrovniku. Na osnivaèkom sastanak IUC-a sudjelovali su predstavnici tridesetak svjetskih sveuèilišta, koji su potpisivanjem zajednièke povelje potvrdili univerzalni duh znanosti i umjetnosti.

Nakon
burnih događaja između 1968. i 1971. godine Supeku je određena »šutnja u javnosti« koja je trajala sve do uspostave hrvatske države. No tijekom tog razdoblja on je i dalje bio vrlo aktivan, posebice u području književnosti, a održao je i mnoga predavanja na sveuèilištima u inozemstvu.

Uspostavom Republike Hrvatske, Supek je izabran za prvog predsjednika HAZU-a. Tu je funkciju obnašao od 1991. do 1997. godine zalažuæi se osobno, ali i s drugim akademicima za poštivanje ljudskih prava, snošljivost, pravdu i mir. Prvo predavanje nakon »dugogodišnje šutnje« Supek je održao na znanstvenom skupu »Elektronska struktura i svojstva molekula i kristala« prije dvadeset godina u Cavtatu, o èemu je vrlo iscrpan i zanimljiv èlanak napisao prof. dr. sc. Zvonimir Maksiæ, 17. prosinca ove godine u Vjesniku.

U svom najveæem djelu »Hrvatska tetralogija« (Zagreb, 1995.) Supek obrađuje slijed događaja i okolnosti u kojima je živio, opisuje svoje težnje i razoèaranja od partizanskog ustanka 1941. godine do vremena tranzicije 1994. godine, te ističe da je stvarnost bez mašte pustinja života.

Među
brojnim knjigama, esejima, dramama i romanima spomenimo samo neke koje su najviše impresionirale èitatelje, barem autore ovog teksta: »Spoznaja« (Mladost, 1971.), »Teorija spoznaje« (Biblioteca Encyclopaediae Modernae, 1974.), »Krivovjernik na ljevici« (Globus, Nakladni zavod, 1992.), »Mene tekel fares« (Naklada MD, 1999.), »Na prekretnici milenija« (Prometej, 2001.), »Rudjer Boškoviæ« (Školska knjiga, 2005.) i navedena autobiografija, sve izdane u Zagrebu.

I
na kraju uzimamo u ruke i èitamo autobiografiju Ivana Supeka »Tragom duha kroz divljinu« objavljenu 2006. godine (Profil international d.o.o.) gdje nam na posljednjoj, 376. stranici autor ostavlja svoju poruku: »Pouzdah se u transcendentnost koja prelazi ljudske vjekove, ali se ne zaustavlja u kakvoj apsolutnoj sigurnosti. Dokle sam dospio, ne znam? Fenjer iskustva obasjava s krme tek prevaljene milje, i to zastrte u magli. I kako reæi amen kad sve to prekapanje prošlosti i projeciranje buduænosti ostaje proturjeènim i nepredvidljivim, punim zamke i prijetnji. Na kraju tog spisa mogu još jedino reæi da nema svršetka i zakljuèka. Ako je to epilog, možda je i to bolje negoli zakljuèiti knjigu života u apsolutnoj konaènici«.

Autori su znanstveni savjetnici